

УДК 316.6

DOI: [https://doi.org/10.33120/ssj.vi46\(49\).172](https://doi.org/10.33120/ssj.vi46(49).172)

Кравчук Світлана Леонтіївна

кандидат психологічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
лабораторії психології спілкування,
Інститут соціальної та політичної психології
НАПН України,
м. Київ, Україна
ORCID ID /0000-0002-6951-1912
757kravchuk@gmail.com

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО РЕФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Метою дослідження було виявити психологічні особливості ставлення студентів педагогічних спеціальностей до реформування загальної середньої освіти. Вибірку склали 129 українських студентів (67 жінок і 62 чоловіки) віком від 19 до 23 років, які здобувають першу вищу освіту у трьох українських вишах: Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Національному лінгвістичному університеті, Київському університеті імені Бориса Грінченка. Під час емпіричного дослідження використовувалась авторська анкета для виявлення суб'єктивних ставлень до реформи у сфері загальної середньої освіти та методика вимірювання комунікативної та соціальної компетентності В. Куніциної. З'ясовано, що у студентської молоді педагогічних спеціальностей позитивне ставлення до реформи у сфері загальної середньої освіти переважає над негативним. Загалом переважна більшість студентів педагогічних спеціальностей, які мають бажання взяти активну участь у впровадженні реформи загальної середньої освіти, досить добре поінформовані про реформу, переконані в необхідності реформування загальної середньої освіти, довіряють реформі загальної середньої освіти (порівняно із студентами педагогічних спеціальностей, які не мають бажання брати активну участь у впровадженні реформи). У студентів, які мають бажання активно долучитися до впровадження реформи загальної середньої освіти, більшою мірою розвинене вміння розв'язувати міжособистісні проблеми, а також краще сформовані сценарії поведінки в складних і конфліктних ситуаціях завдяки знанню механізмів міжособової взаємодії і володінню репертуаром рольової поведінки порівняно із студентами, які не мають такого бажання. Визначено, що студентська молодь педагогічних спеціальностей виокремлює такі характеристики нової української школи: 1) модернізованість; 2) інноваційність; 3) забезпечення цікавого навчання; 4) оновлення навчальної програми; 5) комп'ютеризованість; 6) залучення молодих висококваліфікованих вчителів; 7) спрямованість на особистість; 8) нове ставлення до учнів; 9) навчання українською мовою; 10) орієнтація на європейські стандарти. Ця молодь вважає, що загальна середня освіта перш за все потребує таких змін: 1) розроблення та впровадження нових технологій навчання, інтеграції ІТ-технологій в освітній процес; 2) підвищення кваліфікації вчителів; 3) формування мотивації дітей до навчання; 4) забезпечення особистого підходу до кожного учня; 5) підвищення престижу професії вчителя через підвищення рівня оплати і відбір вчителів за професійними й психологічними критеріями; 6) забезпечення практичного засвоєння знань, практичної цінності знань; 7) зміни освітньої програми в загальноосвітній школі, програми і системи навчання іноземних мов, навчальної програми з урахуванням розвитку у дітей креативності, творчого мислення, пізнавальних інтересів; виховання патріотизму і культури, розвитку духовності; упровадження електронних підручників. Серед важливих умов забезпечення підтримки реформи загальної середньої освіти студентською молоддю педагогічних спеціальностей називалися такі: 1) формування у молоді позитивного

ставлення до змісту освітньої реформи та освітніх інновацій шляхом роз'яснення наслідків освітньої реформи та наведення переконливих доказів позитивного впливу освітніх інновацій на якість навчання; 2) переконування студентської молоді в необхідності реформи загальної середньої освіти через роз'яснення, спілкування та обговорення; 3) залучення студентської молоді до різноманітних форм активності, які популяризують освітню реформу та освітні інновації, та заохочення її до ініціативи й активності; 4) формування у студентської молоді усвідомлення важливості особистого внеску у просування освітньої реформи та освітніх інновацій; 5) формування у неї психологічної готовності до діалогу та залучення до колективного обговорення; 6) підтримка студентської молоді, яка виявляє бажання і готовність до впровадження освітніх інновацій; 7) популяризація переваг, які вона отримує від упровадження освітньої реформи та освітніх інновацій. Перспектива подальшого дослідження вбачається в ґрунтовному теоретико-емпіричному дослідженні соціально-психологічних чинників педагогічного партнерства учасників процесу реформування освіти. Практичне значення дослідження проблеми психологічних особливостей ставлення студентської молоді педагогічних спеціальностей до реформування загальної середньої освіти полягає в тому, що його результати дадуть змогу вдосконалити процес упровадження освітніх інновацій, оптимізувати використання наявних ресурсів і мінімізувати ризики недосконалих нововведень.

Ключові слова: ставлення; студентська молодь; реформування; загальна середня освіта.

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE ATTITUDES OF PEDAGOGICAL SPECIALTIES' STUDENTS TOWARDS THE REFORM OF GENERAL SECONDARY EDUCATION

Svitlana L. Kravchuk

Ph.D. in Psychology, Associate Professor, Senior Researcher,
Laboratory of Psychology of Communication,
Institute for Social and Political Psychology, NAES of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-6951-1912
757kravchuk@gmail.com

The purpose of the study was to identify the psychological characteristics of the attitudes towards the general secondary education reforming in a sample of 129 Ukrainian students (67 women and 62 men) aged 19 to 23 years, who receive their first higher education in pedagogical specialties. The sample was collected from 3 Ukrainian universities: M. P. Dragomanov National Pedagogical University, National Linguistic University, and Boris Grinchenko Kyiv University. The empirical study used an author's questionnaire aimed at identifying subjective attitudes towards the reform in the field of general secondary education and the questionnaire measuring communicative and social competence by V. M. Kunitsyna. It is revealed that among the student youth of pedagogical specialties the positive attitude to the reform in the field of general secondary education prevails over the negative one. In general, the vast majority of pedagogical students who wish to take an active part in the implementation of general secondary education reform, are well informed about the reform, convinced of the need to reform general secondary education, and trust general secondary education reform (compared to pedagogical students who do not want to take an active part in the implementation of the reform). Students who want to actively participate in the implementation of general secondary education reform have a more developed ability to solve interpersonal problems, as well as better scenarios of behavior in complex and conflict situations due to knowledge of interpersonal mechanisms and role repertoire compared to students who do not have such a desire. It is determined that the student youth of pedagogical specialties distinguishes the following characteristics of the new Ukrainian school: 1) modernization; 2) innovation; 3) providing interesting learning; 4) updating the curriculum; 5) computerization; 6) involvement of young highly qualified teachers; 7) focus on personality; 8) a new attitude towards students; 9) teaching in the Ukrainian language; 10) focus on European standards. These young people believe that general

secondary education first of all needs the following changes: 1) development and implementation of new learning technologies, integration of IT technologies into the educational process; 2) professional development of teachers; 3) formation of children's motivation to study; 4) providing a personal approach to each student; 5) increasing the prestige of the teaching profession by increasing the level of payment and selection of teachers according to professional and psychological criteria; 6) ensuring the practical acquisition of knowledge, the practical value of knowledge; 7) changes in the educational program in the school, the program and system of teaching foreign languages, the curriculum taking into account the development of children's creativity, creative thinking, cognitive interests; education of patriotism and culture, development of spirituality; introduction of electronic textbooks. Among the important conditions for supporting the reform of general secondary education by students of pedagogical specialties are the following: 1) formation of a positive attitude among young people to the content of educational reform and educational innovations by explaining the consequences of educational reform and providing convincing evidence; 2) convincing student youth in the need to reform general secondary education through explanation, communication and discussion; 3) involvement of student youth in various forms of activity that promote educational reform and educational innovations, and encourage them to initiative and activity; 4) formation of student youth awareness of the importance of personal contribution to the promotion of educational reform and educational innovations; 5) formation of psychological readiness for dialogue and involvement in collective discussion; 6) support for student youth who show a desire and willingness to implement educational innovations; 7) popularization of the benefits that youth receives from the introduction of educational reform and educational innovations. The prospect of further research is seen in a thorough theoretical and empirical study of socio-psychological factors of the pedagogical partnership of participants in the process of education reform. The practical significance of studying the problem of psychological features of the attitudes of student youth of pedagogical specialties towards the reform of general secondary education is that its results will improve the process of introducing educational innovations, optimize the use of available resources and minimize risks of imperfect innovations.

Keywords: attitude; student youth; reform; general secondary education.

Постановка проблеми. Негативне ставлення до реформування освіти, брак розуміння необхідності розвитку освіти як пріоритетного напрямку державної політики, безсистемність освітніх інновацій, корупція в освіті, низький рівень мотивації до навчання у дітей і молоді, невмотивованість учителів і викладачів до реформування освіти є серйозними бар'єрами на шляху до впровадження освітніх інновацій. Налагодження педагогічного партнерства серед учасників процесу реформування освіти сприяє успішному впровадженню освітніх інновацій і створенню освітнього середовища, адаптованого до освітніх потреб будь-якої дитини. Сучасна реформа загальної середньої освіти вимагає від учителів адекватного ставлення до кожної дитини в навчальному колективі, урахування її фізичних, розумових та інтелектуальних особливостей, наявності у педагога сформованих компетенцій для надання дитині психолого-педагогічної підтримки і розвитку її творчого потенціалу.

Надання якісної загальної середньої освіти всім дітям, забезпечення профільного навчання є важливими умовами їхньої подальшої успішної соціалізації, особистісної і професійної самореалізації, повноцінної участі в житті суспільства. Саме тому на сьогодні найактуальнішою проблемою є розвиток такої освітньої системи, яка сприяла б формуванню здорового і безпечного способу життя, протистояла негативним соціальним процесам, зокрема правопорушенням серед юнацтва та молоді, наркоманії, алкоголізму, безпритульності, релігійному і національному екстремізму тощо.

Студенти педагогічних спеціальностей є як потенційними, майбутніми педагогами, викладачами, так і батьками. Поінформованість щодо специфіки освітніх інновацій, позитивне ставлення студентів педагогічних спеціальностей до реформування загальної середньої освіти визначають їхню психологічну готовність до впровадження освітніх інновацій. Така психологічна готовність є однією з важливих складових професійної компетентності студентської молоді педагогічних спеціальностей. Саме тому проблема дослідження особливостей ставлення студентської молоді педагогічних спеціальностей до

реформування загальної середньої освіти набуває все більшої актуальності та практичної значущості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Р. Нісбет і Дж. Коллінз зазначають, що одним із бар'єрів у впровадженні освітніх інновацій є брак особистої зацікавленості в їх впровадженні (Nisbet, & Collins, 2001). Дж. Річардс вважає, що серед численних бар'єрів до впровадження освітніх інновацій найбільш істотним є негативне особисте ставлення (Richards, 2002).

Особисте ставлення до освітньої реформи визначається значною мірою поінформованістю щодо специфіки освітніх інновацій. На думку Р. Блуїна, В. Ріффі, Е. Робінсона, Д. Бек, Ч. Гріна, П. Джойнер, А. Перскі та Г. Поллака, підтримка впровадження освітніх інновацій має ґрунтуватися на переконливих доказах їхнього позитивного впливу на якість навчання (Blouin et al., 2009). Поінформованість учасників освітнього процесу про специфіку освітніх інновацій впливає на формування позитивної думки щодо необхідності їх впровадження.

Важливим внеском у дослідження проблеми подолання спротиву освітнім інноваціям є праці Е. Терхарта. Дослідник вважає, що брак особистої зацікавленості у впровадженні освітніх інновацій, сумніви в необхідності їх впровадження є важливими причинами спротиву впровадженню освітньої реформи (Terhart, 2011). Викладачі витрачають багато часу на підготовку і викладання своїх дисциплін, що формує їхню переконаність щодо оптимальної освітньої стратегії. Така переконаність, зазначає Е. Терхарт, є головним чинником протидії змінам (Terhart, 2013).

Б. Ахінштейн і Р. Огава виокремлюють низку психологічних чинників, що заважають впровадженню освітніх інновацій: нерозуміння важливості партнерства; конкуренція за престиж; несприйняття ідей колег; брак інтересу до нових ідей, які пропонуються керівництвом; переконаність, що ідеї вчителів, студентів, батьків щодо забезпечення якості освіти не мають значення (Achinstein, & Ogawa, 2006).

На думку Дж. Ціммермана і С. Сарасона, серед чинників, які протидіють освітній реформі, такі: нестабільність політичної ситуації та економіки, складність демографічної ситуації, розшарування суспільства за матеріальним становищем сімей, неготовність певної частини освітян до інноваційної діяльності, несприйняття частиною суспільства запропонованих реформ (Zimmerman, 2006; Sarason, 1990).

І. Семенець-Орлова (2017) зазначає, що українська освіта за роки незалежності фактично не стала загальнонаціональним пріоритетом, як наслідок – освітні зміни мали здебільшого зовнішній, формальний характер і не сприяли підвищенню якості освіти (Семенець-Орлова, 2017). На переконання Л. Г. Сокурянської (2016), освітні реформи гальмуються станом економіки України, політичною та економічною кризою, яку переживає суспільство. За результатами її дослідження, як студенти, так і викладачі нарікають на те, що освітні реформи не мають відповідного ресурсного забезпечення, без якого можлива тільки їх імітація. Дослідниця зазначає, що низька ефективність освітніх реформ може бути зумовлена тим, що МОН не залучає до їхньої розробки тих, хто безпосередньо має втілювати ці реформи в життя.

Надзвичайно важливими видаються результати досліджень Д. Глейчера щодо проблеми подолання спротиву інноваціям (див. Beckhard, 1969). Він, зокрема, розробив формулу енергії для процесів змін, яка дає змогу зрозуміти, як саме мають бути збалансовані різні фактори, щоб процес змін справді привів до успіху. Формула має такий вигляд:

$$C = (a \times b \times d) > x, \text{ де:}$$

- C – кількість енергії для зміни;
- a – міра незадоволеності наявним станом;
- b – ясність бачення, мета;
- d – перші видимі кроки до бажаної зміни;
- x – матеріальні та емоційні витрати на зміну.

Із формули випливає, що зміна енергії (C) є достатньою, якщо добуток трьох факторів – міри незадоволеності наявним станом (a), ясності бачення мети (b), перших видимих кроків у напрямку бажаної зміни (d) – є більшим, ніж матеріальні та емоційні витрати на зміну (x). Глейчер зазначає, що ці фактори по-різному сприймаються й оцінюються різними учасниками, різними групами та підрозділами осіб, різними рівнями організації. На його думку, ця формула вказує на те, що зміни є непрозорим, поступовим процесом, має постійну динаміку.

А. Ортіз пропонує низку практичних рекомендацій щодо подолання спротиву змінам. Дослідник вважає, що спротив інноваціям буде меншим, якщо:

- 1) члени цільової системи відчують, що цей проєкт інновацій є їхнім власним;
- 2) проєкт інновацій підтримують усі рівні системи;
- 3) інновація пропонує значні вигоди;
- 4) інновація є сумісною з цінностями та ідеалами учасників і не загрожує автономії та безпеці системи членів;
- 5) запропонований досвід є новим і цікавим для всіх учасників;
- 6) учасники усвідомлюють потребу в змінах, а рішення про нововведення є консенсусними (Ortiz, 2012).

Отже, поінформованість щодо специфіки освітніх інновацій, усвідомлення потреби в змінах, довіра, позитивне ставлення до освітньої реформи визначають психологічну готовність до впровадження освітніх інновацій.

Саме тому ми зосередили свою увагу на особливостях ставлення до реформи у сфері загальної середньої освіти, оскільки наша мета – обґрунтувати умови підтримки студентською молоддю педагогічних спеціальностей реформи загальної середньої освіти.

Мета статті: виявити психологічні особливості ставлення студентської молоді педагогічних спеціальностей до реформування загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Учасниками дослідження були 129 осіб – українські студенти (67 жінок і 62 чоловіки) віком від 19 до 23 років, які здобувають першу вищу освіту у трьох українських вишах: Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Національному лінгвістичному університеті, Київському університеті імені Бориса Грінченка. Емпіричне дослідження проводилося протягом квітня-червня 2019 року з використанням етичних принципів та кодексів поведінки Американської психологічної асоціації (2010).

Процедура емпіричного дослідження передбачала розроблення авторської анкети для дослідження суб'єктивних ставлень до реформи у сфері загальної середньої освіти. Наша анкета є комбінацією відкритих і закритих запитань (із 27 запитань – 17 відкритих, 2 закритих і 8 напівзакритих). Також ми скористалися методикою вимірювання комунікативної та соціальної компетентності В. Куніциної (Куніцына, 2003).

Визначено, що значна кількість студентів педагогічних спеціальностей (52,7 % опитаних) мають позитивне ставлення до освітньої реформи у сфері загальної середньої освіти, серед них 40,3% осіб характеризуються позитивним ставленням без активної участі в процесі реформування освіти і 12,4% – мають позитивне ставлення з активною участю в процесі реформування. Ще 24,8% опитаних не визначили своє ставлення до освітньої реформи у сфері загальної середньої освіти. Значно менша частка респондентів з негативним ставленням та активним спротивом процесу реформування (відповідно 3,9% осіб) та негативним ставленням без активного спротиву процесу реформування (відповідно 13,9% осіб) (табл. 1).

Отже, значна частка студентів педагогічних спеціальностей (43,4% опитаних) висловлює бажання взяти активну участь у впровадженні реформи загальної середньої освіти в Україні, тоді як 31,8% не мають такого бажання (табл. 2).

Таблиця 1

**Ставлення студентів педагогічних спеціальностей
до освітньої реформи у сфері загальної середньої освіти**

Ставлення	Частота виборів	Частка у вибірці, %
позитивне з активною участю в процесі реформування освіти	16	12,4
позитивне без активної участі в процесі реформування освіти	52	40,3
негативне з активним спротивом процесу реформування	5	3,9
негативне без активного спротиву процесу реформування	18	13,9
невизначене («важко відповісти»)	32	24,8
інша відповідь	6	4,7
разом	129	100,0

Таблиця 2

**Розподіл відповідей студентської молоді педагогічних спеціальностей
на питання «Чи хотіли б ви взяти активну участь у впровадженні реформи загальної
середньої освіти в Україні?»**

Варіанти відповіді	Частота виборів	Частка у вибірці, %
так	56	43,4
ні	41	31,8
важко відповісти	19	14,7
інша відповідь	13	10,1
разом	129	100,0

На основі авторської дослідницької анкети для визначення суб'єктивних ставлень до реформи у сфері загальної середньої освіти було сформовано дві групи учасників дослідження: 1-ша група – студенти педагогічних спеціальностей, які мають бажання взяти активну участь у впровадженні реформи загальної середньої освіти в Україні (56 осіб), 2-га група – студенти педагогічних спеціальностей, які не мають такого бажання (41 особа). Інші респонденти (32 особи із загальної вибірки) не увійшли в жодну із груп, оскільки обрали інші варіанти відповіді.

Виявлено істотні відмінності у відповідях респондентів першої і другої груп щодо поінформованості про реформу загальної середньої освіти, яка здійснюється сьогодні в Україні (табл. 3).

Таблиця 3

**Особливості поінформованості респондентів щодо реформи загальної середньої освіти в
Україні (Розподіл відповідей на питання «Чи вважаєте ви себе достатньо
поінформованим про реформу загальної середньої освіти, яка здійснюється
сьогодні в Україні?»)**

Варіанти відповіді	Групи респондентів			
	1-ша (56 осіб)		2-га (41 особа)	
	Частота виборів	Частка у вибірці, %	Частота виборів	Частка у вибірці, %
так	48	85,7	17	41,5
ні	3	5,4	14	34,1
важко відповісти	1	1,8	4	9,8
інша відповідь	4	7,1	6	14,6
разом	56	100	41	100

Встановлено, що переважна більшість респондентів першої групи (85,7% опитаних) поінформована про реформу загальної середньої освіти, яка здійснюється сьогодні в Україні. У другій групі частка поінформованих студентів (41,5%) значно менша.

Виявлено істотні відмінності у відповідях респондентів першої і другої груп на запитання про те, чи, потребує вітчизняна загальна середня освіта реформування (табл. 4).

Таблиця 4

**Розподіл відповідей респондентів на запитання “Чи вважаєте ви,
що вітчизняна загальна середня освіта потребує реформування?”»**

Варіанти відповіді	Групи респондентів			
	1-ша (56 осіб)		2-га (41 особа)	
	Частота виборів	Частка у вибірці, %	Частота виборів	Частка у вибірці, %
так	47	83,9	12	29,3
ні	4	7,1	24	58,5
важко відповісти	2	3,6	2	4,9
інша відповідь	3	5,4	3	7,3
разом	56	100,0	41	100,0

З’ясовано, що переважна більшість респондентів першої групи (83,9%) вважають, що вітчизняна загальна середня освіта потребує реформування. У другій групі так вважають лише 29,3% респондентів, причому 58,5% опитаних цієї групи переконані, що вітчизняна загальна середня освіта не потребує реформування.

Виявлено також істотні відмінності у відповідях респондентів першої і другої груп щодо довіри до освітньої реформи у сфері загальної середньої освіти (табл. 5).

Таблиця 5

Особливості довіри респондентів до освітньої реформи у сфері загальної середньої освіти (Розподіл відповідей на питання “Чи довіряєте ви освітній реформі у сфері загальної середньої освіти?”»)

Варіанти відповіді	Групи респондентів			
	1-ша (56 осіб)		2-га (41 особа)	
	Частота виборів	Частка у вибірці, %	Частота виборів	Частка у вибірці, %
так	46	82,1	12	29,2
ні	0	0	22	53,7
важко відповісти	4	7,1	3	7,3
інша відповідь	6	10,7	4	9,8
разом	56	100	41	100

Загалом переважна більшість респондентів першої групи (82,1%) довіряє освітній реформі у сфері загальної середньої освіти, тоді як у другій групі частка таких респондентів лише 29,2%. Слід зазначити, що 53,7% респондентів другої групи не довіряють освітній реформі.

За допомогою однофакторного дисперсійного аналізу виявлено істотні відмінності в соціально-психологічній компетентності респондентів першої і другої груп (табл. 6).

Виявлено, що у студентів педагогічних спеціальностей, які мають бажання взяти активну участь у впровадженні реформи загальної середньої освіти в Україні, більшою мірою виражена соціально-психологічна компетентність (середнє значення – 4,189), порівняно із студентами педагогічних спеціальностей, які не мають такого бажання (відповідно, середнє значення – 2,032).

Таблиця 6

Особливості вираження соціально-психологічної компетентності у студентів педагогічних спеціальностей, які мають бажання взяти активну участь у впровадженні реформи загальної середньої освіти в Україні (відповідно, група 1), та у студентів, які не мають такого бажання (відповідно, група 2)

Показник	Групи	Середнє значення	Стандартне відхилення	Рівень значущості
соціально-психологічна компетентність	1-ша	4,189	0,982	p < 0,001
	2-га	2,032	0,917	

У студентів педагогічних спеціальностей першої групи більшою мірою розвинене вміння розв'язувати міжособистісні проблеми, а також краще сформовані сценарії поведінки в складних і конфліктних ситуаціях завдяки знанню механізмів міжособової взаємодії і репертуару рольової поведінки.

Цікавими видаються відповіді респондентів на питання “Які у Вас виникають асоціації (слова / образи), коли Ви чуєте “Нова українська школа»? Назвіть перші три” (табл. 7).

Таблиця 7

Особливості асоціативних реакцій студентів педагогічних спеціальностей на стимул “Нова українська школа”

Особливості асоціативних реакцій	Наявність асоціації, %	Відсутність асоціації, %
демократична	17,8	82,2
модернізована	97,2	2,8
комп'ютеризована	61,4	38,6
навчання українською мовою	38,9	61,1
нове ставлення до учнів	41,3	58,7
нові правила	9,8	90,2
високий рівень знання іноземних мов	17,7	82,3
молоді висококваліфіковані вчителі	51,4	48,6
незалежність	11,8	88,2
оновлена навчальна програма	64,8	35,2
цікаве навчання	83,2	16,8
орієнтованість на особистість	44,7	55,3
практична спрямованість	27,9	72,1
інноваційність	86,7	13,3
престиж школи	19,6	80,4
відповідальність	16,8	83,2
орієнтація на європейські стандарти	36,5	63,5

З огляду на отримані результати студентська молодь педагогічних спеціальностей виокремлює такі характеристики Нової української школи:

- 1) модернізованість;
- 2) інноваційність;
- 3) забезпечення цікавого навчання;
- 4) оновлена навчальна програма;
- 5) комп'ютеризованість;
- 6) молоді висококваліфіковані вчителі;
- 7) спрямованість на особистість;
- 8) нове ставлення до учнів;
- 9) навчання українською мовою;
- 10) орієнтація на європейські стандарти.

Відтак було проаналізовано відповіді студентської молоді педагогічних спеціальностей на запитання “Яких змін, на ваш погляд, потребує сучасна загальна середня освіта?” (табл. 8).

Таблиця 8

Думки студентів педагогічних спеціальностей щодо змін,
яких потребує сучасна загальна середня освіта

Варіанти відповіді	Вибір, %	Відсутність вибору, %
зміни в освітній програмі в загальноосвітній школі	30,9	69,1
можливість обирати дисципліни за інтересами	21,7	78,3
забезпечення особистого підходу до кожного учня	63,6	36,4
освіта без корупції	15,4	84,6
формування мотивації дітей до навчання	69,7	30,3
запровадження розвиненої системи гуртків	7,9	92,1
освіта в Україні потребує кардинальних змін	52,6	47,4
орієнтація на європейські стандарти	21,8	78,2
перекваліфікація вчителів іноземних мов	22,8	77,2
зміна програми і системи навчання іноземних мов	30,9	69,1
практичне засвоєння знань, практична цінність знань	36,9	63,1
підвищення кваліфікації вчителів	78,8	21,2
розроблення та впровадження нових технологій навчання, інтеграція ІТ-технологій в освітній процес	96,4	3,6
підвищення престижу професії вчителя через підвищення рівня оплати і відбір вчителів за професійними й психологічними критеріями	60,8	39,2
зміна навчальної програми з метою розвитку у дітей креативності, творчого мислення, пізнавальних інтересів, виховання патріотизму і культури, розвитку духовності	30,9	69,1
упровадження корпоративно-шкільних правил, що дисциплінують учнів	15,7	84,3
упровадження електронних підручників	30,9	69,1
забезпечення міжпредметних зв'язків	8,9	91,1
упровадження нових навчальних підручників	23,8	76,2

На думку студентів педагогічних спеціальностей, загальна середня освіта перш за все потребує таких змін:

- 1) розроблення та впровадження нових технологій навчання, інтегрування ІТ-технологій в освітній процес;
- 2) підвищення кваліфікації вчителів;
- 3) формування мотивації дітей до навчання;
- 4) забезпечення особистого підходу до кожного учня;
- 5) підвищення престижу професії вчителя через підвищення рівня оплати і відбір вчителів за професійними й психологічними критеріями;
- 6) забезпечення практичного засвоєння знань, практичної цінності знань;
- 7) зміни освітніх програм у загальноосвітній школі; зміна програми і системи навчання іноземних мов; зміна навчальної програми з метою розвитку у дітей креативності, творчого мислення, пізнавальних інтересів, виховання патріотизму і культури, розвитку духовності; запровадження електронних підручників.

Відповідаючи на запитання “Серед джерел отримання інформації про Нову українську школу які для вас є найкращими?”, переважна більшість студентів педагогічних спеціальностей (61,2% опитаних) обрали інтернет-ресурси; 20,1% – телебачення і радіомовлення (табл. 9).

Таблиця 9

Джерела отримання студентами педагогічних спеціальностей
інформації про Нову українську школу

Джерела отримання інформації	Частота виборів	Частка, %
телебачення і радіомовлення	26	20,1
статті в газетах і журналах	8	6,2
інтернет-ресурси	79	61,2
обговорення теми з друзями і знайомими	6	4,7
інша відповідь	10	7,8
разом	129	100,0

Досить цікавою є думка студентів педагогічних спеціальностей про особливості впливу реформування загальної середньої освіти на бажання батьків навчати своїх дітей за кордоном (табл. 10).

Таблиця 10

Розподіл відповідей респондентів на питання «Як, на вашу думку, вплине реформа загальної середньої освіти на бажання батьків навчати своїх дітей за кордоном?»

Варіанти відповіді	Частота виборів	Частка, %
вплине в бік зростання такого бажання	36	27,9
вплине в бік зменшення такого бажання	65	50,3
ніяк не вплине	22	17,1
інша відповідь	6	4,7
разом	129	100,0

Отже, наявність у студентів педагогічних спеціальностей позитивного ставлення до реформи у сфері загальної середньої освіти, їхня поінформованість щодо специфіки освітньої реформи, усвідомлення важливості освітніх інновацій є важливими умовами педагогічного партнерства учасників процесу реформування освіти.

Практична і соціальна значущість дослідження. Практичне і соціальне значення дослідження психологічних особливостей ставлення студентської молоді педагогічних спеціальностей до реформування загальної середньої освіти полягає в тому, що його результати дадуть змогу вдосконалити процес упровадження освітніх інновацій, оптимізувати використання наявних ресурсів і мінімізувати ризики недосконалих нововведень.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У студентської молоді педагогічних спеціальностей позитивне ставлення до реформи у сфері загальної середньої освіти переважає над негативним. Переважна більшість студентів педагогічних спеціальностей, які мають бажання взяти активну участь у впровадженні реформи загальної середньої освіти, достатньо поінформована про реформу, порівняно зі студентами педагогічних спеціальностей, які не мають такого бажання. Переважна більшість студентів педагогічних спеціальностей, які мають бажання взяти активну участь у впровадженні реформи, переконані в необхідності реформування загальної середньої освіти – на противагу студентам педагогічних спеціальностей, які не мають такого бажання. Переважна більшість студентів педагогічних спеціальностей, які мають бажання взяти активну участь у впровадженні реформи загальної середньої освіти, довіряють реформі загальної середньої освіти, тоді як студенти, які не мають бажання, не виявляють такої довіри. У студентів педагогічних спеціальностей, які мають бажання взяти активну участь у впровадженні реформи загальної середньої освіти, більшою мірою розвинене вміння розв'язувати міжособистісні проблеми, а також краще сформовані сценарії поведінки в складних і конфліктних ситуаціях завдяки знанню механізмів міжособової взаємодії і володінню репертуаром рольової поведінки порівняно зі студентами педагогічних спеціальностей, які

не мають такого бажання. Студентська молодь педагогічних спеціальностей виокремлює такі характеристики Нової української школи: 1) модернізованість; 2) інноваційність; 3) забезпечення цікавого навчання; 4) оновлення навчальної програми; 5) комп'ютеризованість; 6) залучення молодих висококваліфікованих вчителів; 7) спрямованість на особистість; 8) нове ставлення до учнів; 9) навчання українською мовою; 10) орієнтація на європейські стандарти. Студентська молодь педагогічних спеціальностей вважає, що загальна середня освіта перш за все потребує таких змін: 1) розроблення та впровадження нових технологій навчання, інтегрування ІТ-технологій в освітній процес; 2) підвищення кваліфікації вчителів; 3) формування у дітей мотивації до навчання; 4) забезпечення особистого підходу до кожного учня; 5) підвищення престижу професії вчителя через підвищення рівня оплати і відбір учителів за професійними й психологічними критеріями; 6) забезпечення практичного засвоєння знань, їх практичної цінності; 7) зміни в освітній програмі в загальноосвітній школі, програми і системи навчання іноземних мов, навчальної програми з метою розвитку у дітей креативності, творчого мислення, пізнавальних інтересів, виховання патріотизму і культури, розвитку духовності; упровадження електронних підручників. Важливими умовами забезпечення підтримки реформи загальної середньої освіти студентською молоддю педагогічних спеціальностей є такі: 1) формування позитивного ставлення до змісту освітньої реформи та освітніх інновацій через роз'яснення наслідків освітньої реформи та наведення переконливих доказів позитивного впливу освітніх інновацій на якість навчання; 2) переконливе доведення необхідності реформи загальної середньої освіти через роз'яснення, спілкування та обговорення; 3) залучення до різноманітних форм активності, які популяризують освітню реформу та освітні інновації, і заохочення до ініціативи й активності; 4) формування усвідомлення важливості особистого внеску у просування освітньої реформи та освітніх інновацій; 5) формування психологічної готовності до діалогу та залучення до колективного обговорення; 6) підтримка студентської молоді, яка має бажання і готовність до впровадження освітніх інновацій; 7) популяризація переваг, які отримує студентська молодь від упровадження освітньої реформи та освітніх інновацій.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в ґрунтовному теоретико-емпіричному дослідженні соціально-психологічних чинників педагогічного партнерства учасників процесу реформування освіти.

Список використаних джерел

- Куницына, В. Н. (2003). *Межличностное общение*. Санкт-Петербург: Питер.
- Семенець-Орлова, І. А. (2017). Нормативно-правове забезпечення освітніх змін в Україні. *Theory and Practice of Public Administration*, 3(58), 1–10.
- Сокурянська, Л. Г. (2016). Реформування вітчизняної вищої школи в оцінках учасників освітнього процесу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, 36, 108–113.
- Achinstein, B., & Ogawa, R. (2006). What the Resistance of New Teachers Reveals about Professional Principles and Prescriptive Policies. *Harvard Educational Review*, 76(1), 30–63.
- Beckhard, R. (1969). *Organization Development: Strategies and Models*. MA: Addison-Wesley.
- Blouin, R., Riffée, W., Robinson, E., Beck, D., Green, C., Joyner, P., Persky, A., & Pollack, G. (2009). Roles of Innovation in Education Delivery. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 73(8). Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2828315/>.
- Nisbet, R. I., & Collins, J. M. (2001). Barriers and Resistance to Innovation. *Australian Journal of Teacher Education*, 3(1), 1–29.
- Ortiz, Chr. A. (2012). *The Psychology of Lean Improvements: Why Organizations Must Overcome Resistance and Change the Culture*. London: Routledge.
- Richards, J. (2002). Why Teachers Resist Change (And What Principals can do about it). *Principal*, 81(4), 75–77.
- Sarason, S. (1990). *The Predictable Failure of Educational Reform. Can we Change Course Before it's too Late?* San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Terhart, E. (2011). *Lehrerberuf und Professionalität: Gewandeltes Begriffsverständnis – neue Herausforderungen*. Weinheim: Beltz.

Terhart, E. (2013). Teacher resistance against school reform: reflecting an inconvenient truth. *School Leadership & Management*, 33(5), 11–14.

Zimmerman, J. (2006). Why Some Teachers Resist Change and What Principals Can Do about It. *NASSP-Bulletin*, 90(3), 238–249.

References

Achinstein, B., & Ogawa, R. (2006). What the Resistance of New Teachers Reveals about Professional Principles and Prescriptive Policies. *Harvard Educational Review*, 76(1), 30–63. (in English)

Beckhard, R. (1969). *Organization Development: Strategies and Models*. MA: Addison-Wesley. (in English)

Blouin, R., Riffée, W., Robinson, E., Beck, D., Green, C., Joyner, P., Persky, A., & Pollack, G. (2009). Roles of Innovation in Education Delivery. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 73(8). Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2828315/>. (in English)

Kunitsyna, V. N. (2003). *Mezhlichnostnoye obshcheniye* [Interpersonal communication]. St. Petersburg: Piter. (in Russian)

Nisbet, R. I., & Collins, J. M. (2001). Barriers and Resistance to Innovation. *Australian Journal of Teacher Education*, 3(1), 1–29. (in English)

Ortiz, Chr. A. (2012). *The Psychology of Lean Improvements: Why Organizations Must Overcome Resistance and Change the Culture*. London: Routledge. (in English)

Richards, J. (2002). Why Teachers Resist Change (And What Principals can do about it). *Principal*, 81 (4), 75–77. (in English)

Sarason, S. (1990). *The Predictable Failure of Educational Reform. Can we Change Course Before it's too Late?* San Francisco, CA: Jossey-Bass. (in English)

Semenets-Orlova, I. A. (2017). Normatyvno-pravove zabezpechennya osvitynih zmin v Ukraini [Legal support for educational changes in Ukraine]. *Theory and Practice of Public Administration*, 3(58), 1–10. (in Ukrainian)

Terhart, E. (2011). *Lehrerberuf und Professionalität: Gewandeltes Begriffsverständnis – neue Herausforderungen* [Teachers and Professionalism: Changing Concepts – New Challenges]. Weinheim: Beltz. (in German)

Terhart, E. (2013). Teacher resistance against school reform: reflecting an inconvenient truth. *School Leadership & Management*, 33 (5), 11–14. (in English)

Zimmerman, J. (2006). Why Some Teachers Resist Change and What Principals Can Do about It. *NASSP-Bulletin*, 90(3), 238–249. (in English)